

הרב משה הלוּי אברהams
חבר המכון הגבוה לתלמוד ע"ש ברן

בענין מבוי עקום

(א) גרשין (ו). איתמר מבוי עקום רב אמר תורתו כمفולש ושמואל אמר תורתו כסותום.

(ב) גרשיןתו (ו): הוא מבוי עקום דהוה בנהרודעא רמי עליה חומריה דרב וחומריה דشمואל ואצרכו דלחות¹ חומריה דרב דאמר תורתו כمفולש והאמר רב הלכה כת"ק כشمואל דאמר הלכה כחנניה והאמר שמואל תורתו כסותום כרב דאמר תורתו כمفולש.

(ג) גרשיןתו (ח). הוא מבוי עקום דהוה בסורה קרוך בודיא אותיבו ביה בעקמומיתיה² אמר רב חסדא הא לא כרב ולא כشمואל לרוב דאמר תורתו כمفולש צורת הפתח עלי לשמואל דאמר תורתו כסותום הני מיל' לחי מעלה אל הא כיון דנסיב ביה זיקא ושדי ליה לא כלום הוא ואי ניעץ ביה סיכתא וחבריה, חבריה.

(ד) ותו גרשין (ח): איתמר מבוי העשו כנדל³ אמר אביי עשה צורת הפתח לגודל והנך כולהו מישתרו בלחי וקורה אל' רבא כמאן כشمואל

¹ ר"ח גרס דלת, עיין לקמן את ג'.

² ר"ח דgrossi בשפתיה, ועיין לקמן את ד'.

³ גרשין בירושלמי (ה): חמשה מבאות פתווחין למבוי, עומד מרובה על הפרוץ ופrozן מרובה על העומד, א"צ קורה. אם יש בינהן ד"א, הופlag. ואפשר להבין מזה שהוא מבוי עשו כנדל. אבל לא כן הבינו קורה ע" ופני משה. פירוש קורה ע", ה' מבאות פתווחים למבוי גדול הפונה לרחה"ר, בין אםفتح הקנים גול כ"כ שכחתי הadol היה פרוץ מרובה, בין שאינם גדולים כ"כ, אין צורך אלא קורה אחת לראש המבויה הגדל. ולא ביאר אם המבאות החמש מפולשים לרחה"ר או לא. ולפיאורה אם היו מפולשים היה למגרא להזכיר שציריך תיקון לפחות בראש الآخر. ועל כן אומר אני דמייר בסתומים. ואם יש בינהם ד' אמות, ר"ל שנפרץ כוחל המבויה הגדל, ונוכחו ברוחוק ד' אמות מתחילה המבויה הקטן, הופlag, ר"ל ציריך תיקון לכל מבוי. ולפירושו אין המבויה זהה שייך לסוגין דמבוי כנדל, אלא לסוגיא דמבוי שנפרץ מצד רأسו, דמשמע מכאן דשייערו בדר' אמות, והוא דלא כמאן תלמודא דיין. ובפני משה שינה הגirosא לומר "חמש הצורות פתווחין למבוי" וביאר זבעין אם ציריך בתים פתווחין לתוכו אם לא. וא"כ אין הסוגיא שייך לדידן כלל.

דאמר תורתו כסותום למה ליה צורת הפתח⁴ ועוד הא והוא מבוי עקום דהוה בנהרಡעא וחשו לה לדרך אלא אמר רבא עושה צורת הפתח לכולחו להאי גיסא ואידך גיסא מישטרו בלחי וקורא.

(ה) ועוד גרשין (י ע"א-ע"ב) תניא לוי מבוי שהוא רחב עשרים אמה נועץ קנה באמציעתו ודיו הוא תניא לה והוא אמר לה דין הלכה כאורה משנה אייכא דאמרי אמר שמואל משמיה דליי אין הלכה כאורה משנה אלא היכי עביד אמר שמואל משמיה דליי עושה פס גבוח עשרה במשך ארבע אמות ומעמידו לארכו של מבוי.

(ו) ובירושלמי גרשין (א: ג-ד). מבוי עקום ומפולש רבינו יוחנן אמר נתן לחי וקוראה מכין ועושה צורת פתח מכין ריש לקיש אמר נתן לחי או קורה ומתייר על דעתה דריש לקיש בקש לעשות להן תקנה אלו משתמשין עד מקום הכותל ואלו משתמשין עד מקום הכותל ולא נמצאו שתי רשות משמשות ברשות אחת אלא אלו משתמשות דרך עקומות וetroit משמשות דרך עקומות ולא נמצאו שתי רשות משמשות ברשות האסורה להן רב ושמואל רב כר"י ושמואל כר"ל.

(ז) עוד גרשין החט (ד:) היה עשוי כמין כי ר' יוחנן אמר נתן לחי וקוראה מכין ועושה צורת פתח מכין ריש לקיש אמר אפילו כמה קורות אין מתירין אותן. אלו הם סוגיות הגם', והן וגירסאותיהן יתבארוendl;:

מבוי עקום כמין דל"ת, ובשתי ראשו רה"ר, רב אמר תורתו כمفולש, ר"ל תורה שני המבוויות לבדים כمفולש, וצריך תיקון באמצע ובשתי הראשים (צוה"פ באמצע ולהי או קורה בראשים), כדי שיהא בראש כל אחד מהם תיקון, "דפילוש שהוא מפולש לחבירו הוא כمفולש לרה"ר".⁵ שמואל אמר תורתו כסותום, ואין צורך אלא לחיבריו הוא כمفולש לרה"ר, לא כלום, שלא אמרין דמה שהוא מפולש לחבירו הוא כمفולש לרה"ר, אלא מבוי עקום כמי דל"ת הוא באמת שתי מבויות סתוםים. זה פירוש

⁴ כ"ה גירסת ריש"י, ואחרים ל"ג ליה, ועיין לקמן ה'.

⁵ אין ביאור זה מספיק, דלאוורה אין שום סברא לומר כן. ואולי מושם דמשם מגיעין להה"ר חשיב כمفולש לרה"ר. ועיין תורת חיים, שמו הסביר דחיה דברי ריש"י.

רש"י.⁶ ובשם רבותיו פירש דתוותו כסתום בamu, דציריך לחיה בamu (ס"ח הכל, ג' לחיים). וודחו התוס' את דברי רבותיו של רש"י.⁷

והקשו עליו הראשונים, למה ציריך תיקון בamu אליבא דרב? הרי היה אפשר לפרש דמפולש ר"ל חשבין מבוי זה העקום כאילו נחפשט, וכיוון שני ראייו נפרצו במילואם הרי לפניך מבוי מפולש. וכן הקשו על רבותיו של רש"י אליבא דשماול, למה ציריך תיקון בamu. ועוד, לרוב אליבא דרש"י דציריך לחיים בראשים וצוה"פ בamu, נמצא דמבי עקום חמור מבוי מפולש ממש, ולמה נחמיר כאן כאשרינו מפולש ממש מכשווה מפולש ממש. וכי מצינו طفل חמור מן העיקר?⁸ לכן פירש הר"י והרש"א

⁶ כתובתוס' הר"י ר'באמת גם שמואל ס"ל דפילוש שהוא מפולש לחבירו הרי כמפולש להה"ר, אלא דכל מבוי עקום כמו דל"ת אפשר לומר שמבוי אחד (לדוגמא, רגל הדל"ת) כליה בהתחברו למבי אחר (לדוגמא, גג הדל"ת), וגם אפשר לומר בהיפך, שבמי אחד (רגל הדל"ת) אין כליה עד הכותול הרחוק ממנו, והמבי الآخر מתחיל שם, ונמצא שפתחו מן הצד. ורב ס"ל שלכל אחד מן המבואות אמרין שסוף המבי הוא בסוף הכותול הקוץ מכתלי צדדיו (לדוגמא, מבוי רגל הדל"ת כליה בשמגייעים לגג הדל"ת), ונמצא שהוא בראשו וציריך תיקון שם. ושמואל ס"ל להיפך, שסוף המבי הוא בכותול הרחוק ממנו, וא"כ נמצא פתחו מן הצד, ואין צורך בוה צוה"פ. ולא ביאר מה הכריחו לומר כן. וכן בפסקי הר"י לא משמע שפירש כן. ואפשר הרבה דהוא שפהועל אין אחד מהם翛ות להה"ר בשני מסתברי, דהיינו אמר ר' בכואכט מפולש, שכן שפהועל אין אחד ממה翛ות להה"ר בשני ראשי. וכן שמואל, הייאק קאמר שהוא סתום אחריו שאפשר לצאת מצד השני? אלא באיד דלא פליי במציאות, אלא פלייגי הייאק חולקים המבי הזה לשניים. ועיין קרן אורה שהקשה דלרב למה לא הוי מבוי פרוץ מצד. ולדבריתוס' הר"י א"ש.

⁷ יש להעיר שבפסקין הר"י הביא דעת רבותיו של רש"י כפירוש היחיד לשماול, ולא חלי ולא מרגיש. ויש לשאול לרבותיו של רש"י, למה לי האי בחיה בamu אליבא דשماול? ועיין קרן אורה, שכתב דהויא ככל לחי לפרצת מבוי מצד. (זהו כעין פירוש הר"י דלעיל (הע' 6), אע"פ שכתבנו לעיל שהקרן אורה עצמו לא השתמש בתירוץ זה, מ"מ לבאר דברי רבותיו של רש"י כך כתוב).

⁸ עיין ספר לקח טוב למורה"ר יוסף ענגל ס"י י"ז, דבאמת לך"מ.

⁹ הוא בשם הר"י בתוס' רבינו פרץ ובריטב"א, וברא"ש ס"י, אבל הרש"א לא הביא בשם הר"י, וגם תוס' DIDEN לא הביאו כלום מדבריו, אלא משמע שתוס' מגיבים לשיטת הר"י שכתבו "וכפירושו" (של רש"י) משמע מדקאמר בסמוך אי ביתר מעשר בהא למא שמואל תורתו כסתום משמע דרבב אני שפיר ואי תורתו כמפולש קאי אפתחים דהיננו צריך לעשות צורת הפתחה באחד הפתחים ובשני לחיה ולא בעקמומיתו ... אבל אי עקמומיתו קאי כדפירוש וש"י אני שפיר...". הרי שלא הוציאו שיטת הר"י בהדריא, דאיין ציריך אלא לחיה וצוה"פ בשני ראשים, אלא אמרו דמסתבר יותר לומר כרש"י.

דעקים ר"ל תורתו כאילו נחפט וצריך לחי מזה וצוה"פ מזה. וכדברים האלה משמע בר"ף (א-ב). שכתב "רב אמר תורתו כمفולש ניתר בלחיו או קורה." וברמב"ס (שבת יז:ג) "והיאך מתירין מבוי מפולש. עושה לו צורת פחה מכאן ולהי או קורה מכאן. ומביוי עיקום תורתו כمفולש." משמע שדינו כمفולש ממש. והרא"ש אסיק קרשי, דכמו דלשםואל "תורתו כסותום" ר"ל תורה שני המבואות כשי מבואות סתוימים, ה"ג לרבות דבר תורתו כمفולש ר"ל שני המבואות תורתם כمفולשים. וודח כל הריאות נגידו.

ואילו הם הסוגיות והリアיות שדנו בהם הראשונים:

א. תיקון מבוי עיקום

תחילת דברי הריבوت היא על מה שכתב רשי' עצמו, נדרש צוה"פ באמצע, וא"כ נמצא חמור מבוי מפולש דעלמא. וכתבו התוס' והrittenב"א, אין מזה קושיא לרש", דהיינו דעיקום המבווי משתמש כפתח למבווי אחר, לצורך שיראה תיקון המבווי לשני הראשים. (ובאמת אני רואה שם קושיא, דשפירות אפשר לומר Dunn מצא طفل חמור מן העיקר לכשיכטרך, וכ"ש בדין דרבנן צזה, דכך תקנו) ובמארוי (חידושים ו. ד"ה WANAN מתרצי' ולהאי) תירץ בדברמת אין זה חומרא אלא קולא, כיון שהם שני מבואות יctrco שני צורות הפתח, WANAN לא מצרכינן אלא אחת.

ויאפה נותנים אותה צוה"פ, אם באורך מבוי אחד (שהוא רחב מבוי الآخر), או באלבסן. הנה בתוס' ו. ד"ה רב כתבו דLOOR אליבא דרש"י א"ש הא דמהני צוה"פ יותר מי' אליבא דרב, ע"פ דבעלמא ס"ל שלא מהני אלא לי', משום דפתחי המבואות הם פחות מי'. וא"א להמצא צוה"פ בארכו יותר מי' בכח"ג אלא אם נתנו הצוה"פ באלבסן. וכן המארוי כתוב בהריא (חידושים ו. ד"ה ואחר שהתבהר) "דבעקמימות מוקמינן לה והוא בין קרון מזרחת צפונית באלבסן ועולה לכאן ולכאן". וכן בסוגיא דמבווי שצד אחד קצר וצדו אחד ארוך (ח: כתוב הרא"ש (א:י) בשם הראב"ד צוה"פ מועל באלבסן. וכן יש בפירוש זה תועלת אחר, למה שכתבו הראשונים אליבא דרש"י דמה שצריך תיקון באמצע כלל הוא משום שישאו בני שני המבואות את התקון, אם נעשה באורך ורוחב ולא באלבסן איינו נראה אלא

לבני מבוי אחד. ואיתא בשם מהר"ם¹⁰, וברא"ש ס"י ו', ובטור ושו"ע ס"י שס"ד,¹¹ דכמו שפירש רשי"פ מהני בעקבות ולחים בראשיהם, ה"ג מהני לח"י¹² בפנים וצורות הפתחה בראשים. ואין ברשי"ז זכר דאם עשה שני צורות הפתחה לראשיו עדין צריך לח' בעיקום, וכן ליתא בתוס' ובבעל' התוס' ובהעתקת דבריו ברשב"א ריטב"א ור"ן, וכן ליתא בעובדת הקודש בא"ז. ובערוך השולחן שדר: ה' כתוב דפשיטה הוא, דהכל אחד, וכן בשו"ע הרוב בעל התניא שדר: ה' דכ"ש הוא. וקשה, דאפי' כ"ש הוא, ומה צריך שם תיקון כלל, כיון שהשתח ההוא מוקף מחריצות שהוקמו צורות הפתחה? וכי תימא דהרי נפרץ מן הצד, כבר אוקימה בגם דמייר בפתחות מי' ופרצה מן הצד פחותות מי' מותר בעומד מרווחה. וכי תימא שלא אמרין הци בבקעת רביים, שאני הци, דכיון שהוקמו צורות הפתחה נעשו רשות היחיד גמור, ולא אמרין את ריבים ומבטלי מהיצאתה בתוך רשות היחיד גמורים. ועוד ק"ל, האי לה' בעקבימות היכא מוקמין לי? אם נתנוין אותו בסוף כותל מבוי אחד, שהוא בתוך חלל מבוי الآخر, שייך לפלוגתא דנראת מבפנים או בחוץ ושהה מבפנים או בחוץ (ט:). ואם נתנוין אותו בחוץ הכותל, למה מהני כלל? אם ארטם המבואות נחלקות באילנסון, אין לח' מהני בכח"ג. ואם נתחלק באופן שיהא לח' פרצה מן הצד והאחר מפולש לגמדי, הרי אין לח' מותיר פרצה מן הצד, ולמבוי الآخر אין הלי בתוך חלל המבו. ואולי צריך לתרץ שהליך הוא בתוך ג' והוא לבוד. אבל אין זה מועיל לאתו מבוי שהוא נפרץ מן הצד. ואם באת לתרץ לדבני מבוי אחד פתחיהם מן בראש, ולהם מותר ואחרים אסור. וגם בני מבוי אחר יאמרו כן על חביריהם בני מבוי הראשון. גם זה אינו נכון, דא"כ לכאהוה יאסר להשתטם בתוך העיקום, כיון דכל אחד מהם הוא מבוי שנפרץ מצדו ולא נתקן.

¹⁰ מרדכי עירובין תע"ז, פסקי מהר"ם א: שנדר, הגהות מיימוניות שבת יז:ב, הגהות אשורי עירובין א:ג.

¹¹ וכן ראיתי בברכי יוסף שדר: ג' שהביא ש"ז תשב"ץ ב: לשכתב דאליבא דרש"י מהני לח' בעקבות. עוד נמצא דעת זאת בשואל בשוו"ת הרשב"א ג:רטט, שכותב שם "יאמר רבינו יצחק תורתו כمفולש וצריך צורת פתח לרשות הרבים לשני ראשי ולווקימות לח'". ופירוש זה בשם הר"י אני מכיר, וכן אני יודע מה תיקן בפירוש זה כיון דמ"מ יותר הוא מפולש הרגיל. אלא נראה כמשבשתא.

¹² וקוראה, עיין לקמן.

ועיין קרבן נתnal ו:ע, שכותב דה"ה קורה מהני באמצע ואפי' באלבסן. ומה דעתם אין קורה מהני באלבסן דווקין קורה משום היכרא אין היכר באלבסן, אין מזה קושיא, שהרי כתוב הרא"ש א: בשם הר"מ¹³ קורה באמצע מבוי מהני באלבסן. וא"כ יש לתרץ למה שהקשיינו על הלחי, דמה שאין לחי מהני לפרצה מן הצד היינו בנפרץ לרה"ר, אבל כאן נפרץ למביי אחר, וכיוון הוקמו צורות הפתח אין זה נפרץ לרה"ר ואפי' לרשי". ואפי' לפירוש זה עדין נשארה השאלה, למה צריך לחי או קורה באמצע כלל. נ"ל לתרץ דהנה כמו שכתבו התוס' דרב אליבא דרש"י מועל צוה"פ יותר מי' באמצע המביי, כתוב מהר"ם דאם הקים צורות הפתח בראש הפתח לרה"ר, לחי באמצע מהני אפי' יותר מי', אע"פ דבעלמא פטול. ונ"ל שטעמו הוא דבראמת משום מחיצה איןנו צריכים לכאן, שהוא מקום מוקף מחיצות, אבל משום היכר ודאי צריך. וזהו שתרכזו הראשונים דעוקום חמור ממפולש לגמרי משום שבני שני המבואות צריך לראות את התקון. ואע"פ דלחמי משום מחיצה, כבר כתבנו הרבה פעמים דהינו משום היכרא וגם משום מחיצה. וכאן אין אנו צריכים למחיצה שבו אלא להיכר שבו. אבל א"א בלעדיו, כיון שאין בני מבוי זה רואין צוה"פ על פתח מבוי الآخر. ומשוכר, מהני, ע"כ מהני יותר מי'.¹⁴ וכעין זה כתוב הבית מאיר שס"ג, והוסיף שבגלל זה הקילו העולם שלא להניח תיקון בעקמימות, הויאל ויש צוה"פ בכל הראשים, וכמ"ש המשאת בניין. (הרבה טעמיים נתנו במבואות שבזמן זהה, ועיין לקמן בהרחבה).

¹³ וכ"ה במודרדי תע"ח. לכוארה אין שאור הראשונים נזכרים לפסק זה בסוגיא דעתו אחד קוצר, דלמה יניח קורה באלבסן בתוך מבוי? אלא ודאי אין ציר זה נמצוא אלא למהר"ם, קורה מהני לתקן עקמימות המביי, ועל כרחיה נדרש להכשיר קורה באלבסן בתוך המביי. וכן בשו"ע כסג: פסק קורה מהני באלבסן בתוך המביי, וא"ש כהא דפסקו קורה מהני בעיקום מבוי עוקום.

¹⁴ אמרת הוא שבוד אפרים סי' שס"ד כתוב דאיינו מועל ביתר מי' והביא בשם שו"ת הרא"ש דמהני. אבל בשו"ת הרא"ש דיזן כא: כתוב בהדריא שלא מהני ביתר מי'. ואולי כוונתו דאין קורה באלבסן אם המבואות עצם הם יותר מי'. ואין זה ממשמע, וצ"ע. וכן בדרכי משה שס"ב: כתוב בשו"ת הרא"ש אית' שלא מהני יותר מי'. ובועלות שבת נחתבט, שהרי לשו"ע לבאר דבריו שלא מהני אלא ל' אמות ותו לא. ולידין לק"מ, דבראמת מהני יותר מי'.

ב. תיקון מבוי עקום בירושלמי

grossinen b'yerushalmi (א: א, ג:-ד). מבוי עקום ומפולש. רבי יוחנן אמר נוthen לח' וקורה מכין ועשה צורת פתח מכין. ריש לקיש אמרנוthen לח' או קורה ומתייר. על דעתיה דריש לkish בקש לעשות להן תקנה אלו משתמשין עד מקום הכותל ואלו משתמשין עד מקום הכותל. ולא נמצאו שתי רשות משתחשות ברשות אחת? אלא אלו משתמשות דרך עקומות וallow משתחשות דרך עקומות. ולא נמצאו שתי רשות משתחשות ברשות האסורה להן? רב ושםואל. רב כר"י ושםואל כר"ל.

פירש פני משה דמיירי במבוי עקום כמין חיית, ולקמן במבוי כמין כי (ד): פירש דהוא כמין דלא. ואין זה במשמעות לשון "כוי" (עיין ליקמן הערכה 15). אלא נראה כפירוש קרben העדה, שכחוב דכאן הוא עקום כמין דלא והתם עקום כמין חיית, כמו ש"כוי יוונית" בדרך כלל הוא בקורס זהה. וכן הבינו הרשב"א והריטב"א שהביאו ראייה מזה לשיטת הר"י. ר' יוחנן ס"ל העוסה לח' או קורה מזה וצוה"פ מזה, פירוש קבה"ע והרשב"א וריטב"א, דהינו כדף הור"י, לח' מראש אחד וצוה"פ מראש השני. וריש לקיש ס"ל לח' או קורה מזה ומזה, בשני הראשים. ומזה שכחוב "ומתייר" דיק קבה"ע דרך איןנו מתייר אלא אותו מבוי לבני אותו מבוי ולא לבני מבוי الآخر, אבל לר"י כל בני המבאות מותרים בשניהם. ושאללה הגמ' בדעת ר"ל דאיינו מתייר אלא לבני מבוי, היair משתחמשין בני המבאות בעיקום? אם שניהם משתחמשין עד הכותל נמצא שתי רשות משתחמשין כהddie. ואם אתה מתייר בני שני המבאות להשתמש בשניהם, נמצא שנייהם משתחמשים ברשות אחרות, האסורה להם. ע"כ פירוש הגמ' לרשב"א וריטב"א וקבה"ע. ולא ביארו היתר השימוש לריש לקיש. וצריך לומר דאיינו מותר לדידיה אלא עד מקום האלכסון שבעיקום. ומ"מ מזה ראייה לפירוש הר"י, דדבר דמבוי עקום כמפולש אין צורך אלא צוה"פ מזה ולהי מזה. ואמרין המשמע מגمرا דילן ושםואל כר"ל. ודוחה הרא"ש סי' ו', חדא דכבר דיקינו ממשמע פליג, ופסקין דთורתו כמפולש ר"ל שניהם תורמת למפולשים, וירושלמי פליג, ופסקין כככל. עוד דחה, שלא פליג ר"ל ור"י אלא בתיקון אחד מן המבאות ולא בשניהם, ולכן אמר ר"ל "נוthen לח' ומתייר", ולא קאמר לנוthen לח' בראש השני וזודאי לכל הפירושים צריך. אלא ר"ל לא אתה אלא לתקן מבוי אחת, וכן ר"י לא בא אלא לתקן אחת, בלחי וצוה"פ. והיינו כפירוש רש"י. והפני

משה פירש דמיורי במבוי כמיין חיית, ובתיICON שלוש המבואות, ולר"ל צריך לחי בראש שני הפתחים. זה דלא כפירוש הרשב"א ולא כפירוש הרא"ש. ובמראת הפנים כתוב דאמת הוא דפסות משמעות היירושלמי הוא כר"י, ומה שהביא הרא"ש דר"י ור"ל לא קאי אלא על מבוי אחד מדקאמר ר"ל "נותן לחי ומתיד" ראה חלושה היא, אדם באמת ר"י קאי אתרווייהו מבוואות גם ר"ל קאי אתרווייהו, ורקذر דבריו במובן.

עוד גרסין התם (ד:) היה עשוי כמיין כי ר' יוחנן אמר נוthen לחי וקורה מכין ועשה צורת פתח מכין ריש לקיש אמר אפילו כמה קורות אין מתירין אותו. ופירש הפני משה דמיורי כמיין דל"ת. ולא מצינו כי יוונית" בצורת דל"ת בשום מקום בכל התלמוד ולא בשום ראשון. אלא הוא מציר חיית, וכ"כ קביה"ע.¹⁵ וכן מפורש בשווית הרשב"א ה: רב, דמיורי כמיין כי יש לו שני ראשי ושני עיקומיים.¹⁶ ופירש קביה"ע דר"י אול לשיטתו דעתיך לחי מזה וצוה"פ מזה. אבל ר"ל לא אול לשיטתה, שהדיירים שבגג החיה"ת א"א להם לצאת אלא דרך רגלי החיה"ת, וה"ה רجل האוסרת, ואפי" קורה בעקמימות לא תועיל. וא"כ א"א לטלטל באותו מבוי אלא בצוה"פ בעקמימות. זהו פירוש קביה"ע. ופני משה פירש כדרכו דעתיך צוה"פ בעקמימות לר"י, וכי אמר ר"ל אפי' כמה קורות אין מתירין, ר"ל בתמיה, בשלמא לדידי דכסותם דמי שפיר נתקין בשתי קורות, אבל לדידך דכטפושש הוא אפי' כמה קורות אין מתירין אותו. ודוחק הוא לפреш דבריו בתמיה.

¹⁵ עיין תפארת ישראל זבחים י:ח: לדאסיק דכי יוונית כשמו הוא, חי (א). ואם כי כן משמע מלשון "כii", כמעט "א"ל פרש דברי היירושלמי בזה. אבל שוית הרשב"א המוכר בפניהם אפשר דכן כוונתו. ויש אחותיות בכתב יוונית שהם ג' צדדים סתוםים ואחד פתוח, והם למדא (ג), פי (ג), איפסילון (ע), ואומגא (ו). ואם היה כוונת חז"ל אחד מלאו האותיות כך היו אומרים, אם לא נומר דכל "כii יוונית" הוא ט"ס וצ"ל "פי יוונית". וזה ועוד ק"ק, למה לא השתמשו באות בכתב אשורי לתאר הצורה? וכ"ש אם כוונתם היה לצורה סתום בג' צדדים ופתחות בריביעית, באשורית הרי יש ב', ג', ח', ט', כ', נ', ת'./. ומכל זה משמע דכי יוונית אינו לצורך דמיון בכתב אשורי. או כלך זו: בכל מקום שצורתו "כמיין גאם", ור"ל גاما יוונית (ג), למה לא השתמשו באות ד' או אות ר'?. והכל צ"ע.

¹⁶ התשובה שם חסר צירומים, ועל כן כמעט "א"ל עמוד על דבריו דמשמע שיש שם ד' פתחים ואחד מהם כליה בטל המתלקט ואחד מהם בים. וצ"ע.

ועוד פירוש זה צ"ע, דלא אמר ר"י דעתך בקורת כלל, אלא בעי צוה"פ. ומשום דיחוקים אלו כתוב בשירוי קרבן בסוגיא דלעיל דא"א לומר ר"י בעי צוה"פ באמצע, דא"כ למה קאמר ר"ל אפי' כמה קורות אינם מתירין אוthon. אלא ודאי לא פלייגו אלא בראשים, ורק לא אסור כאן הוא משום Regel האוסרת.

ג. עיקום דנהרדעא

סוגיא דמבי עיקום דנהרדעא (ו), דעתכו דלחות. ופירש רש"י דמיiri במבי בצורת חי"ת. והנראה במה שדחקנו לזה הוא עיקום כמין דלית למה לי שני דלחות, די באחד ואפי' רמו עליה חומריה דבר וחומריה דשומאל. אלא ודאי אם צרייך ב' דלחות מיiri במבי עם שני עיקומים. ואיפה נתנות שתי הדלחות? אי מיiri בפתחיהם לרה"ר, הרי נמצא שhabi המחברם (ר"ל גג החיות) אין לו תיקון. ואית שננתנו לחיים בשני העיקומים (ונמצא דרגלי החיות יש להם דלת ולחיי בדברי שמואל דפסק כב"ה אליבא דחנניה), נמצא שהhabi המחברם (גג החיות) אין לא אלא שני לחיים. אלא ודאי שננתנו הדלחות בעיקומים, ולהחימ בפתחיהם לרה"ר, כחומריה דבר וכחומריה דשומאל. וכבר דחו התוס' והריטב"א ראייה מזה, וכתבו אכן להוכיח מדעתכו דלחות דמיiri במבי כמין חי"ת ודלחות בעיקומים, כבר אפשר דמיiri במבי בצורה זה T, ור"ל שננתנו דלת אחת בגג ודלת אחת ברוגל, וביעיקומים ולא כלום. וזה א"ש כפирוש הר"י. עוד כתבו התוס' והריטב"א דכל צורה שתנתן למבי דנהרדעא, אפי' עיקום כדלית כדלעיל, אין ראייה מלשון "دلות", דר"ל תורת דלחות. וייתר מזה כתבו דרבינו חננאל גרס "دلת".¹⁷ וא"כ מיiri במבי עיקום כמין דלית כדלעיל. ולענין מבוי כמין חי"ת, כתבו הריאונים האלו בשם הריצב"א (י: תוס' ד"ה עושה) דכל מבוי עיקום שני וראשיו הם לרה"ר אחת אין דין כמפולש אפי' לוב, שלא יכנסו הרבה שם לקוצר דרכם, ואין צרייך אלא לחיל כל פתח או קורה המושכת

¹⁷ בר"ח לפניו אינה דלהות, אלא שכל הראשונים כתבו דר"ח גרס דלת. ולקמן בר"ח כתוב "ופriskין הא דעובד דלה". ועיין ספר פירושי רבינו חננאל (מכoon לב שמה) הערכה

מכותל לכוטל. עוד כתוב הדריטב"א התם דאין סוגיא דמביוי רחוב כי' אמה שעשו פס גבואה י' במשך ד' אמות שייכות למביוי עקום, דאין הפס שבאמצעו אלא להיכרא בעולם ולא לחולקו.

ד. עקום דסורה

סוגיא דמביוי עקום דסורה (ח). שחושו לתקנו ע"י שכרכו מחלוקת וננתנו בעיקום המביוי. הרוי בהדייה שתיקון מביוי עקום הוא בעקומויתו. וכבר דחו וראייה זה, דרבינו חננאל גרש "שפטיה". ובאמת גירסת רשות רשי' קשה להבין, דהכי אמרין התם: "אמר רב חסדא הא לא כרב ולא כשמואל לרבות אמר תורתו כمفולש צורת הפתח בעי לשמואל דאמור תורתו בסתום הני מיili לחי מעלייא אבל הא כיון דנסbib ביה זיקא ושדי ליה לא כלום הווא". ולרשות רשי', לשמואל למה צריך לחי בעקומות כלל? ולרבותיו של רשות רשי' שמואל צריך לחי בעקומות, אין החסרון משום זההוא לחי ניטלה דאפי' דציריך תיקון בפתחי במבואות כ"ג.¹⁸ ולכון דחק רשות ברוח בלבד, אלא דציריך תיקון בפתחי במבואות כ"ג. לפреш דבנוי מבוי אחד samo לחי בראשיהם וכרככו בודיא בעקומות, וקושיות רב חסדא מתפרש כזה: ה"מ לחי מעלייא, שבנוי המביוי الآخر samo לחי בראש מבואותיהם, אבל כאן לא samo. לרבותיו פירוש דה"ג כשננתנו לחי בראש מבוי שליהם וגם לחי גמור שאינה ניטלה ברוח בעקומות. ופירוש זה מתמהה הרובה, דא"כ אין הקושיא משום דהבודיא ניטלה ברוח אלא משום דאין לחי אחר בראש الآخر. ואין זה ממשמעות הגמ' כלל. ובריטב"א כאן ד"ה רב אמר פירוש אלבא דרש"י ד"דלא כשמואל" ר"ל دائי כשמואל הרוי צריך לחי גמור בעקומות. ואפשר לפреш כן, אבל רשות עצמו לא כתוב כן. ובcheidושי המאירי (ח. ד"ה וכדי) כתוב זו"ל: "אלו מנה ליה בעקבות הרاوي ללחוי לא מהני אף בתורת לחי דהא בענין שלא יהא כדי להתרפז ולידחות שם והאי כיון דעת זיקא פרוח ושדי ליה ולא כלום הווא". ובזה הרכיב שני הפירושים, דקושיות רב חסדא הוא על מהות הלחי וגם על מקומו. וגם זה מתרץ לשון הגמ' אליבא דרש"י אבל לא לפירוש רשות רשות שם.

¹⁸ בთום' הריע"ד כתוב דרש"י לא גרטינן "מעלייא" בקושיא דרב חסדא, אבל "לחי בעי". ואע"פ שבזה תורה הכל, ברשות רשי' לפניו גרש "מעלייא".

ובסוף הסוגיא גרשין "ואי נעים ביה סיכתא וחבריה, חבריה", והוא תיקון גמור. ואילו מידי דשויה בעקמימות, מזה ודאי יש ראייה לרש"י (לפירוש הראיטב"א אליבא דרש"י, אבל לא לפירוש רש"י עצמו), דאלמא בהדריא דלחי דחבריה בעקמימות הווי תיקון גמור. ומ"מ לפירוש רש"י עמדו לא נודע מה מועל לחי בעקמימות אם אין לחי בראש השני. ונראה שכן הקשה בחידושי הר"ן ד"ה כרך בגאון יעקב. ד"ה מבוי עוקם.

ועיין *תוס' ישנים* (ו. *אות א'*), שכחוב דחתם מיררי שלא רצוי בני המבו אחר לתיקן, על כן אין להביא שם ראייה לרשותי. וכ"ה בתוס' הרואה' ש*ומהרה' פ' ח.* ד"ה כרוכן. ודבריהם משוללי הבנה, ודוקoa מזה ראייה לרשותי, כמו שפירש רשי' עצמו שם. דאליבא דריש' שכל אחד מהמבואות דינו כמפולש, יש לבני כל אחד רשות לתיקן המבויהם. אבל לרי' דחשייב כיילו נחפשת, אין טעם לומר שבני אחד מהם רשותים לתיקן ולערב לעצםם. ובcheidושי המאירי (ו. ד"ה ואנן מתרצין) כתוב נתחלק משום דמערבעין לחצי מבוי (לקמן יד). ודבר זה צל"ע, דחתם הטעם הוא משום דלא ניתר אלא החזי הפנימי, אבל לא משום דהמבוינו נתחלק לשניים. אבל כאן לא מהני סוגיא דליך לחצי מבוי,adam שני רגלי המבוינו הם שני מבואות, ומה לי בודיא לחלקם, ואם הם מבוי אחת, ac' הויא ליה מבוי מפולש (כרב) ונמצא שחלוקת מבוי מפולש לשניים עיי' לחוי במאצע. וזה לא מצינו וא"צ

ה. מברוי כנדל

עוד הביאו הראשונים ראייה לשיטת רש"י מבוי עשו כndl (ח). יש בזה גירושת הפוכות, וכן להבין דבריו רש"י נctrך לזה. איתמר, מבוי כndl. פירוש רש"י זו"ל: "מבוי העשו כndl שפתוחין לו מבואות הרבה וראשיהן פתוחין לרשות הרבים ורשו פתו לרשوت הרבים אחר"¹⁹, עכ"ל. ומה זה נראה דהמboveות המתפצלים ראשם האחד פתוים למביי הגדול (גוף הנndl) וראשם השני פתוח לרה"ר, ולמביי הגדול ש רק ראש אחד, והוא

¹⁹ ברכינו יהונתן (ב. בר"ף) העתיק לשון רשי ובסוף במוקם "וראשו פתוח לרושות הרובים אחר" כתוב "וראשי המבוֹי הגדול פתוחין להה" ר' מזה ומזה". וכאשר יתבאר לקמן אין בזה שניי בכוונה רשי, ומה שציירו בדף כה _____ הוא טעה כאשר יתבהיר.

פתוח לרה"ר. וע"כ מיררי שראשו השני של מבוי הגדלן הוא סתום. וא"כ תמהה הוא מש"כ מיד אח"כ بما שאמר אבי עושה צורת הפתח לגдол והנך כולהו מישתרו בלחי וקורה, "עושה צורת פתח לגдол באחד משני ראשין והאחרים קטנים משתוו בלחי וקורה בראשיהם על פני רשות הרבים", הרי כבר כתוב אכן למבוי הגדלן אלא ראש אחד. וכן הקשה מהרש"ל, ותירץ ז"ל: "וזאפשר לומר דהמבי גדור היה ג"כ עקום קצר"²⁰ שלא היה פילושיו מכוננים וכן מצאתה להדייא באור זורע הגדלן (ס"י קי"ג) שהעתיק דברי רש"י וכותב ושתן ראשין פתוחין לרה"ר והמבי היה עקום כמו שפירשתי". ובהה התבאר ג"כ מש"כ רש"י להלן ד"ה ה"ג "למה לי צורת פתח,امي אצרכת צורת פתח לגдол הא איהו נמי אין פילושיו מכונני", דלא כוארה אין זה הבנה כלל. אלא ע"כ מיררי במבי עוקם, וגם שיש בו מבואות קטנות מתחפלים ממנה. ובהה יתבאר שיש למבוי הגדלן שני ראשים, אבל יש לו ראש אחד פתוח לרה"ר בפני עצמו, והראש الآخر פתוח לאותו ורה"ר של המבואות הקטנים. וכן יש לבאר דברי רבינו יהונתן שכותב "וראשי המבוֹי הגדול פתוחין לרה"ר מזה ומזה", דאמת כן הוא, אלא דמיררי שהוא עוקם. וכן בריטב"א "մבוֹי עקום מפולש לרשות הרבים משתי רוחותיו ... והמבי הגדלן הוא עקום שאין פילושיו מכוננים אלא כגון גם", וכ"ה בתוס' מהר"ף. (ראה צייר א בנספח).

ומה שדחק רש"י לומר כן, ולא כתוב דמיררי במבי מפולש לגמרי היינו משוב דגرس בתוך קושית רבא על אבי "אל רבא כמאן כשםואל דאמר תורה כסותומ ליה צורת הפתח ועוד הא הוא מבוי עקום דהוה בנהורעא" וכו'. ואי מיררי מבוי מפולש לגמרי אין להקשوت "למה לי צורת הפתח". אלא מדאקי ליה הכי, מיררי במבי עקום שמתפללים ממנו מבואות קטנים.

אלא אמר רבא, היכי מתקניין מבוי כזה, "עושה צורת הפתח לכלהו להאי גיסא ואייך גיסא מישתרו בלחי וקורה". ופיירש רש"י, עושה צוה"פ לצד הפתוח למבוי הגדלן, ולצד השני הפתוח לרה"ר, לחי או קורה.

²⁰ כתוב הב"ח שסדר: ז' דלא ידע כתוב שהוא "עקום קצר", דהיל' דהוא עקום לגמרי. ונכרים דברי אמת.

ואזיל הכא רשיי לשטו בمبוי עקום, דלרב צריך צוה"פ בעקמימות ולהי או קורה לצד הפתוח לרשויות הרבים. וכל מבוּי קטן בצירוף למבוּי גדול חשיב מבוי עקום, וכ"ש במבוּי הגדל עצמו שהוא עקום. (ראה ציור ב בנספח. הקווים האפורים הם צורות הפתוח, הקווים האדומים הם לחיים).²¹

והקשה הריטב"א (כנן הקשה הב"ח שדר:ז), אם באמת אבי ס"ל כשמו אל, היאך טעה והצריך צוה"פ מה שלא אמר שМОאל מעולם ? ותירץ הר"ן דאבי שפיר ס"ל כשמו, אלא שהחמיר משום שיש פילושים הרבה. ואין לחומרא זה טעם, ומשם המכדי דחאו רבא. והריטב"א שלא הוכיר תירוץ זה, נראה דס"ל שאין ליחס לאבי הומרא ללא טעם. ובגלל זה דחה פירוש רש"י. וכן הרשב"א ג. דחה פירוש רש"י במבוּי ננדל, אבל לא בಗל זה, דאיו גריס "ל"ל צוה"פ" בדף ח. אלא בغال דאיו ס"ל קר"י במבוּי עקום, אין צורך תיקון באמצעות לכוי"ע, וא"כ ודאי גם במבוּי ננדל א"צ צורות הפתח בפתחיהם למבוּי הגדל.

אלא פירושו ר"ת רשב"א וריטב"א ומארוי דעתו כזה. (ראה ציור ג בנספח). ולכאורה פשוט הוא דאיו מוכרכה זה להליך על שיטת רש"י במבוּי עקום, הלא המاري ס"ל כרשי"י במבוּי עקום וס"ל כרשב"א בצורת מבוּי ננדל (ועיין ל�מן). וכן בתוס' מהר"פ כתוב בהדיא "וליכא שום נפקותא לפ"י רש"י אלא שפי" ר"ת נראה יותר לפי שדומה ממש לנndl". ומה כתוב דאיו נפקותא, ר"ל לא אפשר לתיקן מבוּי כזה גם לשיטת רש"י בצורות הפתח בפנים, אבל יש נפקותא אי ס"ל שלא כרשי"י במבוּי עקום דאיו תיקון ננדל ממש טוען צוה"פ בפנים.

ולפירוש הר"י ורשב"א זהו פירוש הסוגיא: מבוּי עשו ננדל דהינו שמתפצלים מבואות קטנים שני צדיו זה שלא כנגד זה (ዳי זה כנגד זה הלווא הם מפולשים לגמרי ובזה לא היה אבי אומר דאי"צ אלא לח' מכל הצדדים, ועיין ל�מן), אבי אמר צריכים צוה"פ לגודל ולהי או קורה

²¹ מה שציירתי בתיקון המבוּי הגדל צוה"פ הוא באלכסון הוא כפי מה שפירושתי לעיל לדשי"י אליבא דבר דכן הוא כדי שיראו בני שני המבואות את צוה"פ, אבל משנתkon המבוּי הגדל אין צורך עוד תיקונים לו, וע"כ ציירתי צורות הפתח האחרים בשווה במבואות הקטניות.

לאחרים. והנה המבוי הגדול מפולש לגמרי, צריך צוה"פ אחד לאחד משני ראשיו וכל הפתחים האחרים לחי. וא"כ אין להקשوت "למה לי צוה"פ", כיון שהוא מפולש וכן הוא תיקונו. אלא יש לשאול, דא"פ" באתיריה דשמעאל לא הקילו כוותיה, מהו מבוי עקום דנהרדעא. ואי מיירי במבוי גדול סתום, כדמשמע בצורת המבוי בחידושי הרשב"א, באמת אין כאן צורך לצוה"פ לשemuאל כלל. ושפיר יש להקשوت "ל"ל צוה"פ". וכן הרשב"א ח: כתוב אכן למחוק גירסת הספרים "ל"ל צוה"פ". מ"מ, החיך רבע" צורתה הפתח לכולחו להאי גיסא ואידיך גיסא מישתרו בלחי וקורחה. ולפיו השזה דברי רבא מבווארים, דריש"י אין "האי גיסא ואידיך גיסא" שוין, ד"האי גיסא" ר"ל המבוי הגדול, ו"אידיך גיסא" ר"ל מבואות הקטנים. ופיו השזה עולה יפה, ר"ל בכל המבואות מצד אחד מבוי הגדול צריך לצוה"פ לצד רה"ר, וכלל המבואות שבצד השני צריך לחיבצד רה"ר, וכלל העיקומים שבפנים א"צ כלום. ובפתח המבוי ודאי צריך לצוה"פ, שבזה יותקן כל ציור דל"ת, שכל שנכנס מזה ויוצא מזה לעולם פוגע בצורת הפתח אחת (לפחות). אבל אם נכנס מרה"ר מצד שיש לחיב סבב ויצא מאותו הצד בצורת חי"ת, לא יפגע בצוה"פ. ואין מזה קושיא, שכבר כתבנו שלשיתה זו אין למבוי בצורת חי"ת דין מפולש, שלא יעתקמו הרבים שם לקוצר דרכם, וכמ"ש התוס' י: בשם הריצב"א. (ראה ציור ד בנספח. הקווים האפורים הם צוה"פ והקוים האדומים הם לחימם).

ולפי שיטה זו, לתיקון מבוי בצורת נDEL דריש"י, צריך לחיב ביציאת כל המבואות וצוה"פ במבוי גדול, ולא כלום בעקבימות. ובמבוי בצורת נDEL דריש"א אליבא דריש"י, צריך לחיב בכל היציאות, וצוה"פ בכל הנכנס למבוי הגדול, ואם הוא סתום צריך לחיב על מבוי הגדול, ואם הוא מפולש צריך לחיב מזה וצוה"פ מזה.

וק"ל, דלמארדי דס"ל כריש"י בתיקון מבוי עקום וס"ל כריש"א בציור מבוי כנדל, א"כ היאך נתיקן צורת החי"ת שבמבנה זה. ותירץ שם המארדי, דאינו מוכחה לפסוק כריש"י במבוי כמוין חי"ת אי פסקינן כוותיה במבוי כמוין DEL, דמ"מ אין הרבים מתקיימים שם. וקשהתו, דמארדי פירש תיקון המבוי ג"כ כריש"א, וא"כ תימה הו, דבמבנה עקום פסק כריש"י נדרש תיקון בעקבימות, וכך לא הצורך שום תיקון

בעקמימות.²² ואולי נאמר דווקין שהעיקום שיש כשנכנס מרה"ר זה לצתת לרה"ר האנגלי, אין זה מקוצר דרכו, למה יעקט שם ולא ילק' ישן מרה"ר לרה"ר האחורה דרך רה"ר עצמו? ומש"ה לא הצריך תיקון בעיקום.

ויהי היום, ואעבור על הגהות אשר"י א:ט ווז"ל: "ווכן אם המבוּי הגדל סתום ומבואות קטנים פתוחים לו מימין ומשמאלו ואיר מבוי קטן זה כנגד סתימת מבוי קטן אחר. ולפרשב"ם דעתה ליה אפילו אויר זה כנגד זה. א"ז מהרמ"ק." ואבית ואין עוזר, ואשתומם בשעה חרוא, דרישב"ם מבוי כנדל היינו המבוּאות קטנים מפולשים לרה"ר לגמרי. (ראה ציור ה בנספח).

ודבריו מובאים באורך באורן זרוע הל' עירובין סי' קי"ג. ודילדייה אבי לא הצריך אלא צוה"פ אחד, בראש מבוי הגדל, ולהיכים בכל השאר (ולא גרסין "ל"ל צוה"פ", כ"כ בהדייא). וא"כ מן התימה היא, כיון שהմבוּאות קטנות מפולשים הם לרה"ר לגמרי, מי גרע מבוי מפולש דעתמא? ואף הוא הרגיש בזה, ותירץ בלשון הזה:

וاع"פ שכל אחד ואחד מן המבוּאות קטנים המתפצלים מבוי נדול לכאנן ולכאנן הם מפולשים כל אחד ואחד מכונגד חבירו כיון שה מבוי גדול מפסיק בינויהם שם פוסק מרצויהם ופיטושים והוו פתוחים למבוּי ולא אמרי מבוי קטן שכונגד זה מבוי קטן חבירו הו פתווחין לר"ה ומיקרו מפולשין, שהרי המבוּי האמצעי ההולך מן המזרחה למערב מפסיק בינויהם ונקרא כל אחד ואחד מבוי עקום לפי שהן נתנוין מצפון לדרום והמבוּי האמצעי נתון מן המזרחה למערב ומצטרף כל אחד עם מבוי גדול האמצעי מקום שהוא פתוח לוועך רה"ר.

וא"כ חידש לנו אבי דבר שלא נשמע כמוهو מעולם, ש מבוי הגדל מפסיק מרצויהם הקטנים, וاع"פ דאפשר לילך מרה"ר זה לרה"ר الآخر,

²² עיין במילואים דבר ש.ג. ברוידא בסוף חידושי המאירי חלק א' סי' ל"ב, שלא נחשב כمفולש לרה"ר אלא אם אפשר לראות רה"ר מותן המבוּי. ונראה עניין שלא הועל כלום, דלמה נשרר ואיתת רה"ר במבוּי עקום מבחן העיקום וב מבוי כנדל מבחן המבוּי הקטן עצמו.

המボוי הגדול מפסיק המשיכו ונעשה מבוי עקום ולא מבוי מפולש.²³ ועיין סוגיא דמבוי שכלה לרוחבה זו, שכתחבו התוס' והרבה מן הראשונים דפסhot דכשלה לאמצע רחבה לא hei מפולש. ועיין רשב"א ח. ד"ה בעירבו, ווז"ל: "סבירו הוא דכיון דכלה באמצע רחבה אע"פ שנפרצת החצר כנגדו אין המבווי נראה כנפרץ לרה"ר אלא כנפרץ לחצר וחצר הוא שנפרץ לרה"ר ולא המבווי". וכיון שכן שפיר יש לומר הכל בדרכי הרשב"ם, דין המבאות הקטנות מפולשים, אלא שניהם כלים למבווי הגדל. ומבווי הכליה למבווי נידון כմבווי עקום, וע"כ צריך תיקוני מבוי עקום ולא תיקונים מבוי מפולש.

אמר ליה רבא לאביי, והוא והוא מבוי עקום בנהרדעא וכו'. לשיטת הרשב"ם קושיא זו מן התימה הוא וצע"ג, لما הקשה רבא לאביי מבוי דנהרדעא ולא הקשה לו מנא לנ דאמרין דמבוי הגדל מפסיק מרווחת הקטנים, ולהיו מבאות מפולשים. ועל כרחין צ"ל דרבא נמי מפסיק מרווחתם וע"כ לא הקשה לאביי אלא מעשה דנהרדעא שהחמירו על מבוי עקום, ולא הביא שום ראייה ממבווי מפולש לגמריו. והג"נ נמי נראה מדברי הרשב"ם, שכותב זהה²⁴:

לא גרסין למה לי צו"פ' לגדור דאפי' לרבע דאמיר לקמיה ואזיל עושא צוה"פ לכולחו האי נמי בעי צוה"פ דהוא ניחו מפולש לד"ה משני ראשין וביע להאי ראש צורת הפתח ולראשו השני לחוי או קורה כמו כל הנני מבאות קטנים כדמפרש ובא לקמיה אליבא דבר דאמר הלכה כת"ק דמבוי המפולש בעי צוה"פ מיכן. ולהי או קורה מיכן.

הנה מדבריו נראה דרבא הצריך לצד אחד וראש אחד מבוי גדול צורות הפתח, ולצדדים אחרים צריך לחוי. (ראה ציור ובספק).

²³ וזה להיפך למה שתירצנו למאיiri לעיל, שכחכנו דכל שלא יתעקרו הרכבים שם לקשר דרכם בغالל שאין זה קיזרו דרך, לא חשיב מבוי עקום, וכאן כתוב הרשב"ם דלאביי כה"גafi' מפולש אינו, אע"פ שהוא קיזרו דרך גמור, שמקוצר דרכו לכלת מרה"ר זה לרה"ר כנגדו, שם לא ילק' שם יוצרך לסבב את כל המבאות, ואפ"ה כתוב הרשב"ם דאיינו מפולש אלא עקום לאביי. והדברים מבהילים.

וא"כ אם יתעקלם מבוי קטן שיש לו לחץ ויצא מפתח מבוי גדול שיש לו לחץ ג"כ, הרי השתמש בצורת מבוי עקום כמין דל"ת ולא פגע בשום צוה"פ. ואם בא רבעה להחשייב כל עיקום שיש מבוי קטן כידן מבוי עקום, לכארה יוצרך צוה"פ בשני ראשי מבוי הגדול. וגם א"א לומר שהחשייב הכל כמבואות מפולשים, דא"כ הדרא קושיא לדוכחתה, לקשי הhei אבאיי "לייהו מבואות מפולשים". ואולי' כוונת רבעה הוא דאפיי לשיטח דמביי הגדול מפסיק מרוצח הקטנים יש להחמיר, אבל לדידי ה"ג דכולים הם מפולשים. אבל מ"מ יש להקשות, למה נקל עליהם משום דהוו ולבוא בעיקום מבוי צזה ולא יפגע בצווה"פ, משא"כ מבוי עקום ממש. ומ"ה אומר אני דגם רבעא ס"ל דמביי הגדול מפסיק מרוצח הקטנים, אלא לא כאבאי. דלאביי דחשיב הכל כמבוי עקום, ע"כ כוחלי המביי הנוכח כנגדו הם המפסיקים, ודורך הילכו הוא כמין דל"ת. אבל לרבא צ"ל דכתלי כל מבוי קטן עצמו מפסיקו מלחשיב בעוקום, ודוחקו להחשיב כمفולש. והנני מציר הפסק המבוואות אליבא דאביי ואליבא דרבעא כדי שיבן אינה כתלים מפסיקים. (ראה ציור ז' בנספח. הקווים הכהולים הם דרך הילוך, וקוויים הירוקים הם דרך הפסק הכתלים).

הנץ רואה כי בציור ז' לאבאיי כוחל הנוכח הוא המפסיק ולרבא כתלי המביי עצמו הם מפסיקים.²⁴ וכיון שיש בזה חידוש שלא שמענו כמותו מעולם, אומר אני דשאר הראשוניים יצריכו צוה"פ בשני ראשי המביי הגדול.

²⁴ ונראה מזה ראה לדרכי החזון איש הלכות עירובין סי' קי"ז דאפשר להפסיק רה"ר לרשותה הייחיד במחיצות הבתים עצם, כל שנסתם ורוחב אחד. ובדברי הרשב"ם לפ"י מה שכחתי באמת גם אם לא נסתם אף אחד מהם יש לומר כן. ונראה שהוא סמן בعلמא, שהרי שאר הראשוניים פליגי עלייו בפירוש הסוגיא ומשמעו דצירק שני צורות הפתח מבויי הגדול וכדמשמע מדברי הרמב"ם לקמן, וא"כ לא אמרין שהגדול מפסיק מרוצח הקטנים. עוד יש לדוחות, דכאן מיררי מבוי מפולש ולא ברה"ר עצמו רחב ט"ז אמרה, וכן משמע מדמדי ליה אבאי ורבא למביי עקום ואמרין החט (ו.). דלא היקל שמואל אלא בפחות מי' אמה, הא י' אמה דינו כمفולש, וא"כ מדפיגי רב ושמואל גם מבוי קטן (בדבמשמע מדברי רבעה) אלמא מבואות פחותים מי' אסកין. וא"כ אין מזה ראה של כלום לדברי החזון איש השיערים אף' לרוחב ורוחב ט"ז אמה.

הנה באור זרוע שם הביא רайיה לדבריו דציריך צוה"פ בראש הגدول
מדובר הרמב"ם, וזהו הרמב"ם (שבת יז:יט):

מביי שהיו לו שבילים מצד זה ושבילים מצד אחר שנמצאו
מפולשין לרה"ר אע"פ שאין מכונין זה כנגד זה הרי כל אחד
מהן מבוי מפולש. כיצד מכשירין אותו עושה צורת פתח לכל
אחד ואחד מן השבילים שבצד האחד. וכן לפתח הגدول וuousha
לכל השבילים שבצד השני חי או קורה.

וכתיב האור זרוע "הרי הציריך למביי גдол צורת הפתח כדברי ובינו
שמואל צצ"ל". ואני לא כן עמדתי, אכן זה כוונת הרמב"ם כלל. שהרי
בהלכה א' הגדר מהו מבוי מפולש ומהו מבוי סתום. ואח"כ התחיל לדין
בדיני מבואות שונות, ומשמע דבריו שסתם מבוי הוא מבוי סתום. וא"כ
הה כאן המביי הגadol הוא סתום ומ"מ ציריך צוה"פ בפתחו, ודלא
כרשב"ם. ועוד, הרי כתוב בהדייא "וכן לפתח הגдол", משמע דין למביי
גודול אלא פתח אחד. וא"כ הוא ראייה להיפך דבריו הרשב"ם, שדין מבוי
זה כחומרת עקום וגם כחומרת מפולש, דציריך לחי מזוה וצוה"פ מזוה באיזה
צורה שיציר הילוךبني אדם בו. וכן בעבודת הקודש לרשב"א איתא
כבדינו, וזהו (שם ב:א:כ):

מביי שהוא סתום שיש לו שבילין מצד זה ומצד זה וכל אחד
פתוח לרשות הרבים או לכרכמלית אע"פ שאין מפולשין זה
נגד זה, הרי אין כל אחד מהן כמפולש. וכך ציד מכשירין אותן,
אם מפולשין כאן וככאן לרשות הרבים, עושה דלת הרואיה לינעל
לראש המביי הגдол וכן לכל פתח ופתח של השבילים שבצד
האחד, ולהי או קורה לכל פתח ופתח של שבילי הצד השני.

הרי בהדייא דציריך דלת בראש מבוי הגдол אפי' אם הוא סתום,
ואע"פ שאין הקטנים מפולשים ממש, וכ"ש אם הם מפולשים ממש. וכ"כ
מג"א שס"ד: ד, דכל אחד מן הקטנים הוא מבוי עקום עם הגドル אפי' אם
הקטנים מפולשים לגמרי.

ו. פסק

בטור ושו"ע או"ח סי' שס"ד פסקו כדברי רש"י דציריך תיקון
בעקמימות. וכבר הארכתי לעיל במה שכותב דציריך ומהני לחי או קורה

בעקמימות. ומה שכותב הטור "אפילו איןفتح הקטנים שמכאן ומכאן מכונין זה כנגד זה" הוא לquoח מילון הרמב"ם, ולכארה אין זה מקום כאן כיוון שלא הבין הסוגיא כרשי". גם לא הבין תיקון באמצעות כרשי". ובב"י שדר: ה' כתוב דמלשון התוס' דאוקמיה בדאיון הקטנים מכוננים זה כנגד זה משמע אדם מכוננים אין צריך תיקון באמצעות פילושו מוציאו מידי עקמימות. ומהذا יצא לב"י דתוס' ס"ל כרשב"ם, דאיין צריך צוה"פ בראש מבוי הגדורל אם הוא סתום. ומ"מ פסק כרשי".

וכותב הב"י דהרבמ"ם הצורך תיקון באמצעות דבריו תמהים, דאיין להז נזכר ברמב"ם. ובגלל הטעות הזה יצא לו לפסוק בשו"ע דציריך תיקון, באמצעות, כשיתיה דלעולם אולין בתר רובא דרי"ף רמב"ם ורא"ש, ורמב"ם ורא"ש ס"ל צורך תיקון באמצעות. ולא היו הדברים מעולם. וכן בתורת חיים (ו). ד"ה אחר שכחתבי) כתוב הכל הא דלעיל, וכן פסק למשה. וכן בנשمة אדם עא:ה האריך לפסוק כמה שכחתבי, שדברי השו"ע תמהים להציריך תיקון באמצעות, ובאמת אין צורך. וכן בביואר הלכה (סדר ד"ה דין כאלו היה מפולש) כתוב בשם רעך"א דיש לסמן להקל בשעת הדחק שלא להציריך תיקון בעקמימות מסוומם דברמת רוב הפסוקים ס"ל כר", ושם הביא הרמב"ם בדעתו מי שסובר דאיין צריך תיקון באמצעות. ושם היקל עוד לאלה שמתකנן בלחי באמצעות וצוה"פ בראשים דמותר אף"י יותר מי אמרות ע"פ דרא"ש החמיר בזה בתשובה (עיין לעיל הערת 14) מסוומם דברמת אין צורך שם תיקון כלל. וכן היקל במובי כמין חיות בשעת הדחק.

יש עוד מקום להקל שלא להציריך תיקון בעקמימות, הוא דברי תרומה החדש סי' ע"ג-ע"ד, דאיין למボאות שלנו דין מבוי אלא דין חזר, וחצר עקום אין צורך תיקון בעקמימות. וזה בסי' ע"ג: "וא"כ שמעינן דעיר המוקף מחיצות לאו כרמלית היא, אלא כחיצות שלא עירבו". ובסי' ע"ד: "כיוון דרוב עיריות עתה מוקפין חומה בישוב ולבסוף הוקף, וא"כ כל העיר הרי היא כחצר של רבים שאינה מעורבת". וכ"ז אינו אלא אם באמת ישב ולבסוף הוקף, אבל הוקף ולבסוף ישב עדין דינו ככרמלית. ובט"ז שדר: ב' הביא בשם משאת בניין סי' צ"ב דכל הרוחבות שלנו כרמלית הם וא"כ המבואות המפולשים להם א"צ תיקון בעקמימותם, וט"ז פליג דגם במפולש לככרמלית צורך תיקון בעקמימות (ובאמת שכ"כ הרשב"א עבדות הקודש שער ב' שם). אמן לפ"י דברי תרומה החדש שפיר פסק המ"ב דאיין צריך תיקון בעקמימות

אבל לאו מטעמיה משום דمفולש לכרמלית, אלא משום דהוא מפולש לרה"י גמור שאינה מעורבת. ובסי' שוג': כו כתוב השו"ע והרמ"א "וזאת חסר א' מאלו [ר"ל אחד מהגדירות מבוי], אינו ניתר אלא בפס ארבע או שני פסין שני משהוין או צורת פתח. הגה: וו"א דנוהגין האידנא לתקן כל המבואות בצורת הפתח, וכל המבואות שלנו יש להם דין חזרות". הנה בא להחמיר ונמצא מיקל מצד אחר, שהחמיר דא"א לתקן שם מבוי אלא בצורה"פ ולא לחי או קורה משום דדינו כחץ, ונמצא מיקל דאין צריך לתקן עקמימותו. וע"ש ב מג"א ס"ק כ"ז, לדידין דאין עירינו מוקפות חומה צריך תיקון בעקמימות, אלא שלא ראה מי שנוהג כן.²⁵ והכריע דכיוון דסתם הרמ"א ולא קאמר מ"ט דין כחץ, יש טעם אחר, משום דאין למבואות שלנו חזרים ובתים פתוחים לתוכם.²⁶ ועל כל הא דלעיל כתוב בバイור הלכה ס"ס ש"ד דאין צריך להחמיר לתקן העקמימות אלא מטעם מנגג, אבל אף' החומר לא潦 במבואות דין שאינם בכלל מבוי עקום. והוא דלעיל דאין להקל ב מבוי עקום אלא בשעת הדחק הוא במובי עקום גמור, ר"ל מבוי עקום שיש לו בתים החזרות פתוחים לתוכו²⁷ והוא פתחה לרה"ר גמור או לכרמלית, אבל לא לחץ שאינה מעורבת. ובחרורן אחד מאלו הפרטיטים, ר"ל שאין לו בתים החזרות אף' פתוחה לרה"ר גמור, או יש לו בתים וחזרות אבל פתוחה לחץ שאינה מעורבת, אין צריך תיקון בעקמימות.

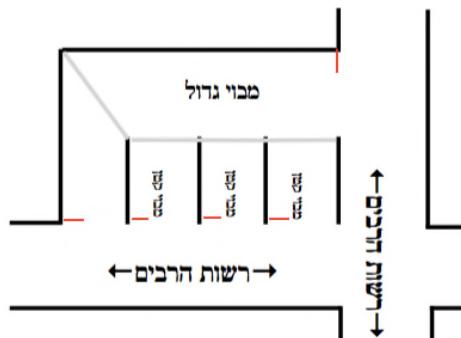
²⁵ לעיל (סוף אות א) בשם הבית מאיר כתבנו טעם אחר להקל שלא לתקן העקמימות, משום דמשהוקמו צורות הפתח אין צריך תיקון שם בלבד משיטת מהר"ם ורא"ש.

²⁶ א"א להעmis הדברים בתרומת הדשן.

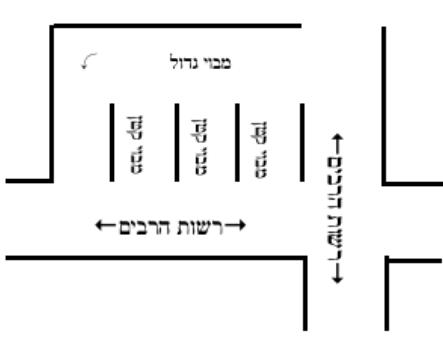
²⁷ עיין החידושי המאירי ח: זוז": "אע"פ שકצת מפרשימים פירשוום בשיש להם צורת מבוי ממש ככלום' שייחיו בכל אחד מהמבואות ביתים וחזרות, אנן לא בעין במובי עקום תנאים אלו הויאל ויש להם בין כלם בתים או חזרות שהרי מבוי עקום הרוי הוא נדון כשנים וכל שבין שנים הכא בין כלם אם יש בהם בתים וחזרות נדון במובי להכשירו בלחי או קורה מכאן וצורתفتح מכאן". ומש"כ "וכל שבין שנים הכא וכל שבין הכא בין כלם" אינו מובן, ותיקן ר' ש. ברוידא דצ"ל "וכל שבין שנים הכא צורת מבוי דיון וכ"ש הכא וכו'". וראיתו צריך ראייה, מנא ליה דין צריך בתים וחזרות בשניהם? ותירץ זהה ר' ש.ג. דהיינו משום דס"ל דמה שצורך צורה"פ הוא משום דהמבואות הם מבוי אחד מפולש. וכן כתוב המאירי לעיל ו. דמה שצורך צורה"פ באמצעו הוא קולא, שלא לחזירני שתי צורה"פ. אבל אין זה מבואר למה הוא כ"ש מבוי עקום. ועיין במילואים סי' ל"ד.

ז. נספח:
ציורים השיכים לאות ה'

ציור ב



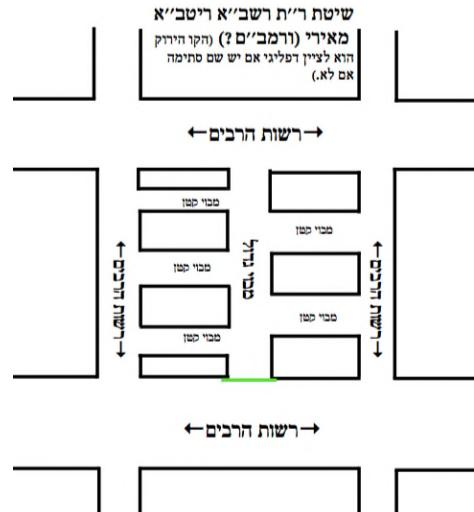
ציור א



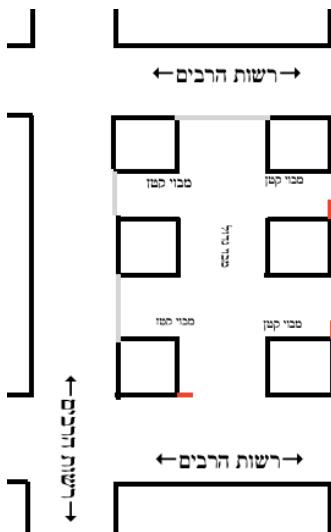
ציור ד



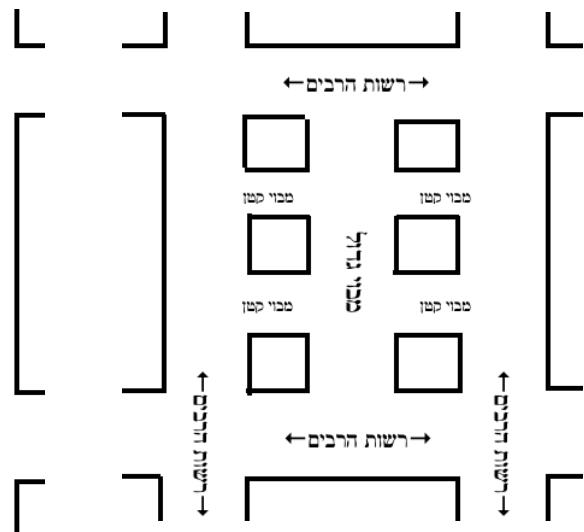
ציור ג



ציור ו



ציור ה



ציור ז

